

Mikija i odlazimo svojim poslom. Momci uveliko tovare akumulatora. Prilazi mi kaplar, vojni policajac i prenosi naređenje da se hitno javim Lemketu. Ovaj bez reči okreće telefon, uvaljuje mi slušalicu i sipa otonelku. Čujem šefov glas – halo starac, stigli smo, nema

'ladovine, dovlačite guzice, šta se šiljkate vazdan? – Stičemo, odgovaram, trusim mučenicu kroz gušu u jednom gutljaju, lupam peticu Bošku u leđima, leđima... Momci ne pitaju ništa, vide, sve im je jasno. Krećemo nazad na položaj.

Činjenice

Oko 1.00 sati, 15. maja 1999. godine, na putu Prizren – Suva Reka, na severnom izlazu iz Koriša NATO avijacija (2 para F-16C iz baze Avijano) napala su termičkim kasetnim bombama kolonu šiptarskih civila, koji su se kolima, traktorima i zapregama vraćali kućama. Ako se dobro sećam, posle prvobitne procene o 100 poginulih i isto toliko ranjenih (dece, žena, starijih ljudi i dva policajca koji su ih obezbeđivali), identifikovano je 68 ljudskih ostataka i neutvrđeni (manji) broj onih koje nije bilo moguće identifikovati. O ovom događaju je autor priče svedočio pred Haškim tribunalom 2008. godine.

Ličnosti, pojmovi:

Strela – Strela 2M, višekratni ručni lanser raketa za dejstvo u PVO prostoru (NATO naziv: SA-7b).

LARD – laki artiljerijsko raketni divizion

Desetka – A10 Tanderbolt, tzv. ubica tenkova, u agresiji 99-te učestvovalo 36 ovakvih aviona, zagadili osiromašenim uranijom oko 130 lokacija (Kosovo i Metohija, jug Srbije, Crna Gora)

Bofors – automatski top kalibra 40 mm, namenjen zaštiti PVO prostora

Šef – komandant LARD-a 549. motorizovane brigade Prizren

Tibi – zamenik komandanta LARD-a

Učke – pripadnici šiptarske terorističke organizacije UČK (OVK, KLA)

Mrčo – vojnik, junska klasa 1998. godine, danas u Podgorici

Čarapanče – vojnik, junska klasa 1998. godine, živi u Švajcarskoj

Junior – sin autora, vojnik, junska klasa 1998. godine, Niš

Šesnaestka – F-16C, tokom agresije dejstvovalo 88 aviona iz Avijana, Italija

PJP – posebne jedinice policije

Ljatić – ostavljeni šarplaninac, spasili ga vojnici da ne ugine od gladi, nije hteo da napusti "svoje" dvorište, naš najpouzdaniji stražar-čuvar

Band – frekvencija, kanal, frekventni opseg

Sedmica – kamion Tam 110

Koriša – drugo selo severno od Prizrena, na putu prema Suvoj Reci

Miki – rezervista, danas prognanik, živi u Novom Sadu

Boža – Božidar Delić, komandant 549. mot. brigade Prizren

Kanarinac – rezervista, Leskovac, ne mogu da se setim imena i prezimena

Lemke, Boško – Lemić Boško, oficir Vojske SR Jugoslavije, poginuo 1. juna 99-te, Šeh Mahala kod Prizrena.

Otonelka – vrsta lozove rakije

Franjo Glončak, Lala, 60 godina, dva sina, u Nišu od 1970. godine; nekadašnji podoficir JNA, posle vozač, akviziter, trgovački putnik, novinar, urednik časopisa; dobrovoljac JNA, VSK, VRS i VSRJ; preko sto dobrovoljnih davanja krvi; volonter i aktivista; i danas poštuje duh vojničke zakletve date 1967. godine

Šator – simbol leskovačkih veterana

VEĆ dugih 460 dana veterani Leskovca i leskovačkog kraja traže pravdu koja ih godinama zaobilazi, od državnih organa koji na žalost nemaju sluha za njihov problem. Naime, država je napravila presedan tako što je velikom broju veterana isplatila ratne dnevnice, a isto pravo je uskratila ljudima koji su bili na prvim borbenim linijama na Kosovu – njih 12.600.

Zbog te podele veterana, mi smo stupili u protest i ispred leskovačke opštine postavili šator, kako bi politički vrh Leskovca imao u vidu naše probleme i kako bi nam pomogao da ostvarimo svoja prava. Na žalost, i posle 460 dana, niko od gradskih čelnika, sem predsednika skupštine, Živojina Stefanovića, nije našao za shodno da podrži borbu za prava onih koji su branili ovu zemlju. Moram da pomenem i sadašnjeg premijera Ivicu Dačića, koji nas je jednom prilikom obišao u šatoru i pružio nam podršku u istrajnosti i ostvarivanju našeg cilja.

Ovo je najveća diskriminacija prema veteranima neke zemlje i smatramo da ovako dug protest i ovako duga borba za ostvarivanje sopstvenih prava nije zabeležena nigde u svetu. Ali mi smo istrajni i nadamo se da ćemo i mi, kao i ostali veterani, u Srbiji ostvariti pravo na dostojanstven i normalan život. U svim zemljama Evrope, pa i sveta, ljudi koji brane svoju zemlju su heroji te zemlje, na žalost u Srbiji su građani drugog reda i ljudi kojih se država stidi. Bez obzira na odnos države prema veteranima, mi nećemo posustati, niti pokleknuti u svojim nastojanjima da svi veterani u Srbiji budu jednaki.

U godini koja je na izmaku, sem lokalnih medija, koji su pratili naše proteste, niko iz javnih servisa nije emitovao i pružio široj javnosti sliku o onome što se dešava leskovačkim veteranima. To govori da je Srbija i dalje nedemokratska zemlja i da su javni mediji pod patronatom i u službi onih koji su na vlasti.

Iskreno se nadamo da će ova nova vlast imati više sluha i razumevanja u rešavanju problema i pravednom postupanju prema ratnim veteranima Leskovca i okoline. Sve dok se ne nađe odgovarajuće rešenje mi nećemo odustati od borbe za pravo svih veterana i za donošenje zakonske regulative o našem statusu i našim pravima. Samo zakonom o pravima veterana može se ispraviti nepravda koju oni svih ovih godina trpe.

Više od polovine ratnih veterana u Srbiji su socijalni slučajevi, ili na ivici egzistencije, zato je ovo borba ne samo za pravo veterana, već i svakog građanina, i omasovljenjem ovakvih protesta možemo doprineti borbi društva protiv korupcije i pljačke društvenih dobara. U proteklom periodu, bilo je velikih pljački, što je sigurno jedan od razloga zbog kog obaveze države prema veteranima do sada nisu regulisane. A mogle su biti, jer je iznos tog duga samo neznatan deo sredstava koja je Srbija dobijala od Evropske unije za podršku ugroženim socijalnim kategorijama, a među njima i veteranima.

S obzirom da je još jedna duga zima pred nama, nas dvadesetak, koji se smenjujemo na dežurstvu, u šatoru, koji je postao simbol leskovačkih veterana, i dalje ćemo, bez obzira na sve okolnosti, pomagati našem gradu i sugrađanima. U toku protekle zime, u vreme vanrednih okolnosti, sa velikim padavinama snega, mi smo organizovano pomagali da se naš grad i glavne ustanove očiste od snega. Mi ćemo i ove zime biti tu, i pomagati svima, ako zatreba, ali se nadamo da će i nama neko izaći u susret i pomoći nam u razrešavanju ovog problema i donošenju pravde za sve one koji se bore za nju.

Milorad Mitić, predsednik Štrajkačkog odbora veterana rata iz Leskovca, veteran rata na Kosovu i antiratnih demonstracija u Leskovcu 1999. godine

Izdavač:
Učitelj neznalica i njegovi komiteti
Imenovati TO ratom
CZKD
Urednik:
Ivan Zlatić
Dizajn i prelom:
Matija Medenica
Štampa:
Fotokopirnica „Student“

Projekat finansiraju Evropska unija kroz Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava i Holandska Ambasada u Beogradu po programu Matra Embassy Programme. Sadržaj ovog štampanog materijala je isključivo odgovornost CZKDa i ni pod kojim okolnostima se ne može smatrati da odražava stav Evropske unije.

za samoobrazovanje

Riliten

n°7/2013 društvena pitanja

Nadnica za strah

NASLOV ovog uvodnika pozajmljen je iz filma Žorž Anri Kluzoa o vozačima kamiona sa nitroglicerinom. U ovom broju, međutim, zastajemo sa serijom tekstova na temu „Radnici i politička proizvodnja ratova“, da bi smo se posvetili pitanju koje ovih dana najviše okupira veteransku populaciju. Veliko veće Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu će 15. maja doneti konačnu odluku o tome da li Srbija treba da isplati ratne dnevnice rezervistima koji su se borili za vreme NATO agresije. O borbi za dnevnice i pitanjima koja je ona otvorila, u okviru projekta Imenovati TO ratom će se u subotu 13. aprila u 16 časova održati diskusija u Centru za kulturnu

dekontaminaciju. Prenosimo najavu za ovu diskusiju, deo intervjua koji smo uradili sa jednim od učesnika diskusije, predsednikom Saveza ratnih veterana Srbije Miletom Miloševićem, kao i tekst koji je decembra prošle godine za naš bilten napisao Milorad Mitić, predsednik Štrajkačkog odbora veterana rata iz Leskovca, jedne od najupornijih grupa u borbi za dnevnice. Za kraj smo ostavili ratno sećanje niškog veterana Franje Glončaka. Treba ga imati u vidu pre nego što zaključimo imaju li, ili ne, veterani kosovskog rata pravo na društveno priznanje. O nadnicama za strah već će odlučiti Strazbur. Ivan Zlatić

Veteranska udruženja i borba za ratne dnevnice

CZKD – Paviljon Veljković
Birčaninova 21, Beograd
13. april u 20h

TOKOM prošle godine veterani su se organizovali da se bore za svoja prava – za novi zakon o boračko-invalidskoj zaštiti i za isplatu dnevnica koje im država još uvek duguje za učešće u ratu na Kosovu 1999. godine. Ova borba je otvorila rasep koji godinama tinja unutar veteranske populacije.

Početkom 2008. godine grupa veterana rata na Kosovu iz sedam opština sa juga Srbije je danima i noćima protestovala i spavala ipsisred zgrade Vlade Srbije u Nemanjinoj 11, u izlizanim i izbušenim uniformama koje su po svoj prilici godinama koristili kao radno odelu u raznim pokušajima da nađu sebi mesto u „tranziciji“. Ministri-pregovarači Mirko Cvetković i Dušan Petrović, odobrili su izgadnelim veteranima isplatu dnevnica za rat na Kosovu, da ne bi kvarili nastupajući predizborni glamur. Uspostavljen je presedan na osnovu kog je više od osam hiljada rezervista iz Treće armijske oblasti tužilo državu pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu. Sud im je 2012. godine dosudio isplatu dnevnica, nakon čega je usledilo nekoliko desetina hiljada zahteva za isplate po istom osnovu. Radi se o sumi ne većoj od dve hiljade evra za one koji su u rezervnom sastavu vojske bili sve vreme NATO agresije. U prikupljanje zahteva veterana za isplatu dnevnica uključila su se samoorganizovana veteranska udruženja iz Rakovice, Bačke Palanke, Novog Sada i drugih mesta širom Srbije, nastala prethodnih godina iz ogorčenja zbog rada boračkih i invalidskih struktura koje se finansiraju iz budžeta. Lideri državnih veteranskih udruženja usprotivili su se borbi za isplatu dnevnica. „Ratni veterani Srbije nikada nisu ratovali za novac, već za čast i obraz države Srbije“, izjavio je Saša Dujović, narodni poslanik izabran na listi SPS ispred Pokreta veterana.

Udruženja koja organizuju veterane u borbi za dnevnice, okupila su se prošle godine u Savez ratnih veterana Srbije. Ova su udruženja nedavno skupštini podnela narodnu inicijativu za donošenje zakona o

boračko-invalidskoj zaštiti, koji donosi ključnu novinu u odnosu na postojeći zakon i sve druge predloge, uključujući i predlog partije Pokret veterana – predviđa da se status borca dodeli svim učesnicima svih ratova, dakle i onima koji su ratovali u Bosni i Hrvatskoj i nakon proglašenja SRJ aprila 1992. godine, i onima koji su ratovali na Kosovu pre početka NATO agresije marta 1999. godine.

Savez ratnih veterana Srbije, inače jedna od retkih organizacija civilnog društva u Srbiji koja se finansira isključivo od članarine, od nedavno posebno insistira da se uspostavi kontrola državnog finansiranja veteranskih udruženja, odnosno da se uvede reprezentativnost na osnovu broja članova kakva postoji kod sindikalnih organizacija i da se sredstva za rad udruženja dele na osnovu konkursa u transparentnoj proceduri kakva postoji i u drugim oblastima državnog finansiranja organizacija civilnog društva. Da li je udruženja veterana država napravila i plaćala ih sve ove godine da bi održavala socijalni mir? Pritom, ako je definicija udruženja slobodno okupljanje građana, šta znači da udruženja formira država i da se ona organizuju tako da u njima postoji delovanje isključivo odozgo?

Ono što na početku možda jeste imalo elemente „tranzicionog“ protesta za isplate zaostalih zarada, postalo je šifra veteranskog zahteva za društveno i državno priznanje. „Bombardovanje“ je jedan od dva kratka perioda za koje država priznaje da je bila u ratu, ali, po svedočanstvu mnogih veterana, i pre toga su dnevnice i plate za različite vojske i druge ratne formacije bile plaćene iz Beograda, čime se ponovo otvara pitanje odgovornosti Srbije za rat tokom celih devedesetih. Na drugoj strani, u ime nacionalnih ciljeva je opljačkana većina društvenih fondova i sistem društvene svojine. Taj se novac do današnjeg dana vraća u Srbiju preko off shore računata, da bi isti ljudi po treći put izvršili pljačku. Jedna od najčešćih optužbi protiv veterana je da su išli u rat da pljačkaju i ubijaju, ali u vreme dok su oni bili na ratištu na Dedinju su rasle vile. Da li je borba za dnevnice borba protiv te pljačke društva, ili traženje svog sitnog dela u toj pljački, čime joj se daje legitimitet? Da li je borba za dnevnice i status u društvu početak subjektivacije ratnih veterana?

Intervju: Mile Milošević

Kad otadžbina pusti pse

ZA ratne veterane se u javnosti u Srbiji uglavnom kaže da su krivi ili za rat i ubijanje, ili za to što su rat izgubili. U oba slučaja, sumnjiče se da su na ratu dobro zaradili. Međutim, predsednik udruženja Srpski ratni veterani iz Rakovice i Saveza ratnih veterana Srbije Mile Milošević, daje drugačiju sliku o veteranskoj populaciji od one na

koju smo navikli. Prema njegovim rečima, ogromna većina ratnih veterana, ratnih vojnih invalida i porodica palih boraca živi veoma teško, potpuno zanemarena od države i društva, a jedina privilegija koju veterani u Srbiji imaju jeste pravo na dupli radni staž za vreme provedeno na ratištu. „Pravo na dupli radni staž se lako

ucitelineznalica.org

ostvaruje“, objašnjava naš sagovornik. „Svaki učesnik rata ode u vojni odsek po uverenje o učešću u ratu i sa tim uverenjem ode u socijalno. Posle petnaest dana dobija uverenje o duplom radnom stažu, koji treba da mu se prizna kad bude otišao u penziju. Međutim, kada čovek ode stvarno u penziju to mu se ne priznaje, jer ministarstvo odbrane nije uplatilo novac za socijalno. Tako da, recimo, na šalteru 5 dobijete rešenje, koja vam na šalteru 6 ne priznaju. Ali, to je Srbija, u ovoj zemlji je sve moguće.“

Šta vasa udruženje radi kako bi promenilo položaj veteranske populacije?

—Formirali smo Savez ratnih veterana Srbije, koji broji oko sedamdeset hiljada članova iz nekoliko velikih udruženja iz Srbije. Formirali smo Savez sa ciljem da napravimo predlog zakona o veteranima i članovima njihovih porodica. Mi smo to uradili jako uspešno, skupili smo oko četrdeset hiljada potpisa, dali smo to Skupštini u proceduru, očekujemo da Skupština makar odgovori šta je sa tim. Ni dan danas, nakon pet meseci, nisu nam dali nikakav odgovor; ali, onda se nakon dvanaest godina država setila zakona. Sad i ona pravi zakon, sad svi prave zakon odjedanput, posle dvanaest godina! Pa, šta ste radili dvanaest godina, drugovi iz Ministarstva?! Ništa! Imali ste plate po sto-dvesta hiljada, pa ne može više. Ja pozivam sve koji rade u Ministarstvu za rad i socijalna pitanja, neka napišu na papiru šta su radili dvanaest godina. Biće papir beo, jer nemaju šta da napišu. Nula!

Zašto su veterani u lošem položaju u Srbiji? Imali smo jako loše predstavnike koji su se za nas borili. Ta borba njih nije zanimala, njih je zanimalo samo novac. Mi smo to shvatili, najzad, i mi smo se samoorganizovali i borimo se za svoja prava. To smo pokazali da možemo. Mi smo čekali dvadeset godina da nam država napravi zakon. Čekali, čekali, a od tog zakona nema ništa, pa hajde da ga mi sami predložimo, da im pomognemo. Pa, ja ne mogu da shvatim, tamo u tom Ministrastvu sedi trust mozgova, najbolji pravnici koji imaju sve mogućnosti, imaju sredstva, imaju sve da ga naprave i nisu ga uradili dvadeset godina. Eto, mi smo im pomogli. Eto vam zakon gospodo draga, usvojite ga u Skupštini Srbije i rešimo problem veterana. Prema tome, mi smo preuzeli stvar u svoje ruke definitivno i idemo velikim koracima unapred i nećemo stati, budite uvereni, dok se zakon u Skupštini Srbije ne usvoji, tu nema dileme.

Nacrt zakona koji predlaže Savez ratnih veterana Srbije donosi neke bitne novine u odnosu na sve dosadašnje zakone i predloge zakona o boračko-invalidskoj zaštiti u Srbiji.

—Zakon je napisan, ja nemam šta da krijem, mi smo koristili iskustva mnogih zemalja u svetu, pogotovo zemalja iz okruženja, znači njihove zakonske predolge koje su rešili. Napravili smo jedan zakon, po meni, koji je jako dobar i kvalitetan. Šta je u njemu ključ? Meni je ključ zakona član 2. gde mi tražimo: „Ratni veterani su državljani Republike Srbije ili strani državljani, koji je kao dobrovoljac, ili pripadnik oružanih snaga SFR, SRJ, SCG, Republike Srbije, vojno-policijske i policijsko-bezbednosne snage jedinice teritorijalne odbrane, organizovano učestvovali u oružanim sukobima u odbrani nezavisnosti, teritorijalne celovitosti, odnosno suvereniteta navedenih država u skladu sa važećim Ustavom u periodu od 17. avgusta 1990. do 26. juna 1999. godine“. Za mene je to ključ. Ljudima se mora priznati učešće u ratu svo vreme. Na žalost, to do dana današnjeg nije tako.

Po našem važećem zakonu priznaje se samo učešće od 17. avgusta 1990. do 27. aprila 1992. godine. Šta je sa ljudima od 1992. do 1995. godine? Pazite, mi u tom periodu imamo ratne vojne invalide, imamo poginule borce, imamo nestale borce, imamo čak i dezertere, a nemamo učesnike rata. To je van pameti. Šta je sa '98. godinom? Pre NATO agresije dobro znamo da je dole buktio rat na Kosovu. Mi smatramo da to sve treba da se prizna kao učešće u ratu, svim tim ljudima. Pogotovo ovaj period od '92. do '95. godine, jer tu su mnogi ljudi došli u Srbiju, oko dvesta hiljada izbeglica je došlo u Srbiju, sada su oni ničiji, njih nema nigde, njih država ne priznaje kao učesnike rata, a oni su svi bili u ratu. Po meni je to ključ našeg zakona, pored nekih ostalih

prava.

Pored predloga zakona, vaše udruženje se puno angažovalo i u borbi za isplatu ratnih dnevnica rezervistima koji su se borili na Kosovu 1999. godine. Na osnovu čega smatrate da vam ove dnevnicke pripadaju?

—Posle odluke međunarodnog suda za ljudska prava u Strazburu, a na osnovu tužbe nižih rezervista, da svi imaju pravo na ratne dnevnicke, i mi smo se priključili toj akciji u Srbiji da prikupimo određene dokumente koji su potrebni za ostvarenje tih ratnih dnevnica. Mi smo uzeli advokata Srđana Aleksića iz Niša, da bude zastupnik svih naših članova, jer smo smatrali da je on u toj materiji jako dobar, već je dobio sudski spor u Strazburu. I krenuli smo u akciju. Do sad smo skupili, samo naše udruženja Srpski ratni veterani, oko četrdeset hiljada tih predmeta, a naš Savez ukupno oko sedamdeset i nešto hiljada predmeta u celoj Srbiji.

To nije prvi put da se prikupljaju dokumenta za isplatu dnevnica?

—Nije. Skupljalo se prvi put 2008. godine, isto se skupljalo masovno po Srbiji, ali tada je ta ideja izigrana od veteranskih udruženja koja su bila bliska vlasti. Isto se skupljala dokumentacija, ali nisu tužbe pokrenute, već su se tražile nekakve deonice, ili akcije, ne sećam se više. Jedini koji su imali sluha šta treba da se uradi bili su niški rezervisti, koji su sada i došli do Strazbura. Niko u Srbiji osim njih to nije uradio. Međutim, nama je ta sudska odluka jako dobro došla, jer po njoj se obavezuje država da prizna isto pravo svim rezervistima. Država je napravila sama problem 2008. godine, kada je Vlada dala jugu Srbije oko dve milijarde dinara pred one čuvene izbore, da bi rezervisti za njih glasali. Taj problem država mora sama da reši. Kako? Pa mora svima da isplati dnevnicke. Tu nema dileme, sudska odluka je bila jasna da nema diskriminacije. To nam daje nadu. Međutim posle te sudske odluke u Strazburu država se žalila, zahtevala je reviziju celog postupka. Sud nije prihvatio reviziju postupka, samo je zakazao veliko veće za 15. maj ove godine, gde će se o tome izjasniti.

Ko je i na osnovu čega veteranima 2008. godine odobrio isplatu dnevnica?

—Dala je Vlada Srbije. Kad su izbori u Srbiji, onda se sve radi. Onda se prave koridori šest, osam, dvanaest, asfaltira se... Onda je tadašnja vlast procenila da će da izgubi izbore u tom delu Srbije, gde su se već neki protesti događali, i rekli su – super, hajde da damo tim ljudima novac, da naštampamo dva kamiona para i da za nas glasaju. Sporazum su potpisali ministri Mirko Cvetković i Dušan Petrović, sa rezervistima iz Kuršumlije, Blaca, Bojnika, Lebana, Žitorađe, Doljeva i Prokuplja. Ukupna sredstva koja su im data bila su oko dve milijarde dinara. Naravno, to su im dali kao socijalnu pomoć, da bi sve prikrili velom tajne. Međutim, tu se postavljaju dva pitanja. Prvo, Vlada se sama upecala, jer kad su ljudima to uplaćivali na račune tamo je pisalo „ratne dnevnicke“. Druga stvar, mi znamo šta je socijalna pomoć. Da bi ste vi dobili socijalnu pomoć treba vam hrpa papira, a tamo su kao socijalnu pomoć dobijali neki direktori, radnici opštine i tako dalje, koji nisu socijalni slučajevi, to je van pameti. Dakle, da skratimo priču – država je napravila problem i ona mora da ga reši. Kako će da ga reši? Mora svima da isplati novac. Ja od toga odustati neću.

Vi ste lično takođe učesnik rata na Kosovu 1999. godine. Da li ste prilikom stupanja u jedinicu zaključili neki ugovor na osnovu kog bi danas mogli da tražite da vam se isplate dnevnicke, ili neke druge nadoknade?

—Ja sam učestvovala u ratu 1991. i 1999. godine. Mi koji smo bili na Kosovu, a ja sam bio pripadnik te Treće armije koja je dobila novac. Ja ga dobio nisam. Niko od nas nije tamo išao za dnevnicke. Tamo smo mi neke pare primali, neku siću, ma niko nije o tome mislio. Međutim, kad smo se vratili iz rata počele su da se događaju neke čudne stvari po Srbiji. Mongi ljudi koji su malo bili bliži tadašnjoj vlasti, ne primer neki advokati, sudije, službenici, koji su bili mobilisani u svojim opštinama, počeli su da tuže državu i da dobijaju ogromne odštete. Tipa ono za pretrpljen bol, strah itd, dobijali i po sademsto-osamsto hiljada dinara. I to je država

ekspresno isplaćivala. Pa su se čak drznuli i dalje, pa su onda tužile i neke njihove žene; jer, bože moj, muž nije bio kući tri meseca, pa je ona plakala, jadona, bila tužna i bolna, dok je on tamo pio i šljokao i jeo pečenje u nekoj opštini džabe, pa je dobila i ona petsto hiljada. Pa je onda počela da tuži i tašta, jer se sikira što joj je čerka plakala. Pa i ona petsto hiljada. I kad su to čuli ljudi koji su stvarno bili u ratu na Kosovu i koji su patili, da ovi tuže, onda su rekli: „Hajde da i mi tužimo!“ Onda je taj isti sud rekao: „Mi više nismo nadležni“. I onda je to

krenulo po Srbiji, proćulo se, desili su se ti protesti 2008. godine i dobili su pare. E, kad su date pare tim ljudima sa juga Srbije, iz tih nekoliko opština, onda su počeli masovni protesti. Najviše su štrajkovali ljudi iz Leskovca, blokirali pruge, bio je štrajk gladu u Beogradu, čuveni; onda je država rekla: „Vi nemate pravo, mi nemamo para!“, i na njih su slali specijalnu policiju sa kerovima. To je jako tužno kad vaša država, otadžbina koja vas je zvala i slala u rat, na vas šalje pse.

Razgovor vodili Noa Treister i Ivan Zlatić

Tvojih pet minuta – nečiji ceo život¹

(dobrovoljno davanje krvi)

POSTOJE dani kojima, da se ja pitam, nikad ne bih dozvolio ni da svanu a kamo li takvi baksuzni da se uguraju u kalendar... I ovaj današnji je jedan od tih, cm mi je od rane zore. Nervira me i smeta mi što tri ekipe pakuju "strele" i kreću na teren, a ja ostajem k'o gedžavo trinaesto prase, primam dežurstvo u LARD-u. Momci me zadirkuju što ću danas biti vezan u avliji da režim na prolaznike, jedino moj sin čuti, zna da bi mu po očinskom pravu natrljao nos ako neiskusno i on doda neku reč na moju zlovolju. Baksuzan ili ne, dan lagano, otprilike kao gladna godina, ipak prolazi. Dosadan je koliko i baksuzan. Nekoliko preleta desetki, vatra naših boforsa oko Petrovog sela koja ih tera uvis, mačevanje sa pozadincima i slične trivijalnosti. Uveče se vraćaju dva tima strelaca, trećeg nema. Pretpostavljam da su produžili do komande brigade jer je sa njima i komandant, sigurno je morao hitno na referisanje. Čudim se što momci koji su se vratili ne dolaze do mene, inače ne mogu da ih razjurim... Neka, nema veze, sad će oni po običaju da me zaokupe pričama, pitanjima i svakojakim smaranjem, možda su malčice umorni, doći će sigurno čim večeraju. Zvoni telefon, javljam se, operativni zove... Ima li nešto novo, šta je sa šefom? – pita. Znači nisu u komandi – zaključujem i zovem kapetana Tibija, dajem mu slušalicu. Kep se vrti, zajapurio se k'o seoska snaša, tuca i muca, zastajkuje, svaki čas gleda prema meni pa obara oči... Priča... Vraćali su se sa zadatka, u konvoju. Ispred Suve Reke na nadvožnjaku je stajao u kvaru neki traktor, tu su učke napravili sačekušu. Prvi auto je prošao, izgleda da zlikovci nisu bili spremni, samo su zapucketalali za njim i tako otkrili svoju zasedu. Njegovo vozilo je bilo drugo u koloni, stao je, vojnici su isturili cevi kroz prozore i opleli rafalno, zaleteo se i prošao, svi su živi i zdravi. Treći auto posle toga nisu videli... Spušta slušalicu. Uzdiše. Izlazi. Vraća se. Ponovo izlazi, dovikuje se sa kurirom, traži kafu. Vraća se i gleda u mene.

Kep lupeta o vojničkom iskustvu i veštinama k'o pijačna torokuša na steroidima, o tome kako oficiri paze vojsku, šefa naziva starim kurjakom koji će se uvek snaći i stalno se usiljeno i preglasno smeje, valjda želeći da mi pokaže kako on, eto, uopšte nije zabrinut, sugerišući tako i meni da je situacija ratno-normalna i da ne bih trebalo da brinem za juniora. Nudi da preuzme dežurstvo, odbijam. Jasno mu pokazujem da me njegovo praznoslovlje nervira, izlazi, nije ni kafu dovršio... Teška noć k'o Šara. Rutinski poslovi nisu dovoljni da prekinu kovitlac najcmijih misli koje mi se roje u glavi bez reda i smisla, svaka započeta a nedovršena osim jedne – ako se detetu nešto desilo ne mogu ni ja dalje. Još mi Mrčo i Čarapanče, juniorovi klasići, stoje na muci, okačili svoje turobne žalostive face prekoputa, pa čas mlate neko granje, valjda pokušavajući da me razvedre, a već sledećeg minuta začute i izgledaju kao da ih na ovome svetu više ništa i nikad neće oraspoložiti. Prilično patetičan, jadan i bedan pokušaj da me bilo čime zaokupe, da budu podrška meni i mojim od pucanja nategnutim žilcima. Odupirem se potrebi da ih zagrlim, da im zahvalim pa da zajedno zakukamo... Umesto toga grubo se brecam i teram ih na spavanje. Odlaze bez reči, tiho kao iz bolesničke sobe. Krivo mi je

što se ponašam prema toj deci kao bezosećajni gad, ali moram, to mi je oklop, ne smem sada da puknem, ne još, moram funkcionisati...

Ponoć je prošla. Stiže upozorenje da NATO počinje proceduru i da će šesnaestke za 5 do 10 minuta deistvovati po Prizrenu ili okolini. Obaveštavam. Uključujem motorole, slušam PJP. Iz njihovog saobraćaja saznajem da je bombardovanje bilo severno od grada, da ima poginulih policajaca. Ljatif i ja obilazimo stražarska mesta da se junačka rezerva ne opusti i hrkanjem oda položaje. Vraćamo se. Na oba kanala koje slušam zbrka, kontradiktorni izveštaji. Tek obaveštenje iz komande razjašnjava događaj. Po ko zna koji put krvavi NATO spržio civile... Kod Koriše termokasetnim bombama napadnuta kolona šiptarskih izbeglica koji su se vraćali kućama. Mrtvih oko sto, povređenih isto toliko, najviše žena i dece.

Sviće. Predajem dežurstvo. Proveravam veze u radio-mrežama, to je dobar način da učesnici makar tog dana budu stalno na prijemu, kad me na sabajle čuju na bandu ne pada im na pamet da isključe sredstva i odlutaju u solo akcije. Organizujem prevoz, okupljam one koji raznim poslovima moraju za Prizren, tovarimo se u sedmicu i krećemo. Vojska komentariše najnoviji podvig milosrdnog. Pažljivo eskiviraju da pomenu da momaka još nema. Većinom sipaju zlobne komentare tipa – tražili su đavola, eto im ga, misleći na izginule civile kod Koriše. Prestaju tek kada sam rafalno počeo sa pominjanjem reproduktivnih organa njihove bliže i dalje familije, pa se do odredišta dalje vozimo u tišini. Poslovi u četi veze, reprogramiranje motorola, radionica veze... Gde god uđem oko mene nastaje sanitarni korдон, prestaju razgovori, svi su predusretljiviji, saosećajni i fini k'o curice, k'o da sam, daleko bilo, krenuo prema izlazu iz doline suza. Trpim karantin bez roptanja. Krećem po akumulatore do stanice za punjenje, nema je, premeštena. Sa Mikijem, rezervistom iz Prizrena polazim na novu lokaciju i saznajem da su mi sredstva još u radu, da dođem za dva sata. Mikij predlaže da parkiramo kamion kod bolnice i tu sačekamo. Znam šta ga žulja – žena mu radi kao sestra u bolnici, a tu je i njegova majka, čuvena prizrenska babica, javila se dobrovoljno da tamo pomaže. Ostali se ne bune, bolnica je jedno od retkih mesta u varoši koje vazdušni gusari nisu još gađali, a rakiju bi ionako džabe tražili po gradu, zabranio Boža alkohol. Ulazimo u zgradu bolnice, pozdravljamo se sa Mikijevom Zoricom. Cma je k'o cma zemlja, podočnjaci joj se istegli od brade, oči zakrvavljene, dva dana i dve noći nije spavala. Noćas se nagledala spaljenih tela, ugljenisanih leševa, a povređenih, kaže, tušta i tma, teške opekotine, vrište deca u bolovima, plaču ljudi za svojima... Ostavljamo ih da budu neki minut sami. Ni danas ne mogu da se setim kako i zašto idemo kao guske u koloni po jedan za doktorom. Za par minuta već ležim na poljskom krevetu, levo od mene je Kanarinac, rezervista iz Leskovca, jedan od onih koji su onako pakosno komentarisali sudbine sprženih nesrećnika. I on je zavmuo rukav, uozbiljio se kao prasence kad obavija nuždu, u poverenju mi saopštava da mu je ovo prvi put i namiguje. Blenem u njega, onda ukapiram pa namigujem i ja njemu. Kako je tako je, ipak smo ljudi, pomislim i odjednom mi je nekako lakše. Ma, biće valjda sve kako treba. Davanje krvi ide brzo, dižemo šatru, skupljamo i

⁵ Moto Zavoda za transfuziju krvi